

*О. Д. Царьов, Луганський державний університет внутрішніх справ імені
Е. О. Дідоренка*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Царьов О. Д.

Особливості підготовки до професійної адаптації майбутніх правоохоронців

У статті розглянуто особливості підготовки до професійної адаптації майбутніх правоохоронців у вищих навчальних закладах МВС України. Узагальнено підходи до характеристики професійної адаптації майбутнього правоохоронця як до складного динамічного утворення.

Ключові слова: адаптація, майбутні правоохоронці, підготовка, професійна адаптація.

Царёв А. Д.

Особенности подготовки к профессиональной адаптации будущих правоохранителей

В статье рассмотрены особенности подготовки к профессиональной адаптации будущих правоохранителей в высших учебных заведениях МВД Украины. Обобщены подходы к характеристике профессиональной адаптации будущего правоохранителя как сложного динамического образования.

Ключевые слова: адаптация, будущие правоохранители, подготовка, профессиональная адаптация.

Система правоохоронних органів України є суб'єктом активних прогресивних перетворень. Перелік проблемних тем, які є особливо актуальними в умовах сьогодення, можна доповнити питанням підготовки до професійної адаптації в системі професіоналізації правоохоронців. Значне омолодження кадрового ресурсу, відсутність оптимальних матеріально-технічних та морально-психологічних умов адаптації молодих спеціалістів у практичних органах, недостатньо розвинутий менеджмент у правоохоронній системі, недосконале нормативно-правове забезпечення правоохоронної

діяльності, утрата довіри населення до захисників правопорядку негативно впливають на механізм формування правоохоронців-професіоналів. Особливу увагу в системі військової освіти у вищих навчальних закладах приділяється вищим навчальним закладам МВС України, оскільки від успіху професійної підготовки майбутніх правоохоронців залежить стан правової культури, свідомості, дотримання норм моралі та права всіх громадян. Майбутній правоохоронець має стати моральним еталоном молодोї людини, взірцем громадянськості, толерантності та високої духовності.

За умов швидкого зростання ритму й темпу життя, що спричинює підвищення вимог до людини як члена суспільства загалом і як творчої, активної особистості зокрема, дослідження механізмів, форм адаптації набуває актуальності [3]. Ця проблема постає як важлива в матеріалах Закону України „Про освіту”. Вона є суттєвою і для освітніх установ, які вимушені реагувати на сучасні соціальні зміни, оскільки працюють із підростаючим поколінням, найбільш відкритим для усього нового. Освітні процеси мають бути спрямовані на забезпечення гармонійного розвитку молодої людини, вважати її активним суб’єктом життєдіяльності з певним соціальним досвідом комфортного існування в соціумі. Ці завдання особливо актуалізуються, коли йдеться про молодих людей, професія яких – захищати законність та права громадян [2]. Саме тому професійна адаптація майбутніх правоохоронців до діяльності органів внутрішніх справ виступає однією з важливих характеристик майбутнього професійного становлення та набуття професійного успіху.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що наукові дослідження проблем адаптації майбутнього професіонала в процесі фахової підготовки ґрунтуються на положеннях і висновках: сучасної філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень), неперервної професійної освіти (С. Архангельський, Ю. Бабанський, В. Луговий, П. Підласистий, С. Сисоєва), особистісно-орієнтованого підходу (І. Бех, О. Бондаревська, М. Чобітько, С. Шандрук, Н. Чернуха), досліджень проблем університетської освіти (О. Глузман, О. Мещанінов).

Певні аспекти професійної підготовки майбутніх правоохоронців до професійної діяльності розглянуто у дисертаційних дослідженнях: формування комунікативних якостей особистості майбутнього фахівця податкової міліції у вищому навчальному закладі (С. Богдан), підготовка курсантів вищих навчальних закладів МВС України до роботи в міжнародних правоохоронних організаціях (Л. Дягілева), формування комунікативних умінь у курсантів вищих закладів освіти МВС (М. Ісаєнко), формування професійної правової свідомості курсантів на початковому етапі навчання у вищих навчальних закладах МВС України (О. Косаревська), педагогічні умови формування професійної культури працівників органів внутрішніх справ (І. Михайліченко), підготовка майбутніх працівників органів внутрішніх справ до соціальної та виховної роботи з підлітками (О. Федоренко), теоретичні та методичні засади формування соціально-професійної зрілості курсантів вищих навчальних закладів МВС України (Г. Яворська) та ін.

Метою є визначення особливостей підготовки до професійної адаптації майбутніх правоохоронців у вищих навчальних закладах МВС України.

Специфікою вищих навчальних закладів МВС України є поєднання академічної підготовки юристів за спеціальністю „Правознавство” з професійною підготовкою працівників міліції. Ця специфіка вимагає такої систематичної роботи майбутніх правоохоронців протягом усього періоду навчання, що сприяла б підвищенню якості знань і розвитку творчих здібностей курсантів, формуванню у них потреби і навичок до освіти та самоосвіти упродовж всього життя, прийняттю принципів гуманізації як невід’ємної складової професійної діяльності, закріпленню в свідомості майбутнього правоохоронця образу його покликання, який відповідає основним вимогам до ділових, моральних і особистих якостей працівників органів внутрішніх справ, забезпечуючи, таким чином, належне проходження ознайомчої і навчальної практики, стажування та наступне виконання функціональних обов’язків на відповідних посадах у практичних підрозділах.

Визначимо базові компоненти вищого навчального закладу МВС України як ефективного засобу організованого цілеспрямованого впливу середовища на професійну адаптацію майбутніх правоохоронців, навчання яких відбувається через взаємодію з особливо організованим оточенням. Таким чином, ми розглядаємо навчальне середовище вищого навчального закладу МВС України як систему чинників, що мають вплив на характер розвитку особистості курсанта, та при наявності сприятливих педагогічних умов забезпечують ефективність її професійної адаптації [4]. У контексті розв'язання завдань нашого дослідження, серед таких чинників ми виділяємо: 1) відповідний комплекс програмних засобів, що сприяють засвоєнню навчального матеріалу; 2) послідовність вивчення циклів дисциплін; 3) поєднання різноманітних методів і форм проведення занять; 4) використання нових освітніх технологій у навчальному процесі; 5) активна взаємодія учасників навчального процесу із соціальним і культурним середовищем (їх вплив один на одного); 6) організація різних видів практики; 7) взаємодія викладача, офіцерського складу та майбутнього правоохоронця; 8) ненав'язливість навчального середовища (у майбутнього правоохоронця повинно скластися відчуття, що він самостійно винайшов рішення проблеми) при одночасному контролі навчання та дисципліни; 9) цілеспрямоване набуття власного досвіду відносин у колективі, особистісного та соціально цінного, через моделювання соціального устрою; 10) просторове оточення організації занять; 11) сприятливий психологічний та соціальний клімат.

Відповідно визначимо особливості професійної адаптації майбутніх правоохоронців у вищих навчальних закладах МВС України. Це перелік вимог, виконання яких вимагає формування певних установок і моделей професійної поведінки, що дозволить майбутнім правоохоронцям швидше включитися в умови професійної праці.

Перша група особливостей професійної адаптації майбутніх правоохоронців у вищих навчальних закладах МВС України – це *специфічні особливості спеціальності* (юридичні, правові). Тобто це ті особливості професійної адаптації, що

обумовлені освоєнням (привласненням) нової лексики, понять, розумінням ролі закону й права в житті суспільства в цілому і кожного громадянина зокрема [1, с. 138 – 139]. До цієї групи адаптаційних особливостей також належить необхідність жорстко підпорядковувати свою діяльність процесуальним нормам і законам, що має бути розвинена у майбутніх правоохоронців на рівні автоматизму.

Друга група особливостей професійної адаптації майбутніх правоохоронців у вищих навчальних закладах МВС України – це *особливості соціально-психологічного походження*. Їх дія пов'язана з тим, що майбутнім правоохоронцям доводиться постійно спілкуватися та взаємодіяти з правопорушниками, злочинцями, потерпілими, свідками. Так само як лікар, правоохоронець постійно стикається з чужим горем, асоціальною поведінкою. У цих умовах необхідно уміти захищати власну психіку й душевну рівновагу від песимізму, цинізму, підозрливості, зарозумілості та інших форм професійної деформації особистості. У вищому навчальному закладі МВС України цьому сприяють знання психології людей, закономірностей розвитку суспільства, а також володіння прийомами педагогічного та соціально-психологічного захисту і релаксації.

Третя група особливостей професійної адаптації майбутніх правоохоронців у вищих навчальних закладах МВС України – це *особливості морально-етичного характеру*. Їх вплив на пристосування до умов професійної діяльності правоохоронця обумовлено тим, що моральність і етичність майбутніх правоохоронців постійно піддаються тиску. Необхідно дотримуватись етичних норм в умовах владних повноважень і спілкування з асоціальними елементами. Надзвичайно важко залишатися непідкупним, чесним фахівцем своєї справи в умовах, наприклад, низької заробітної оплати та пропозицій хабародавця, а також корумпованого оточення. Водночас важко виявляти повагу до особи правопорушника, бути з ним ввічливим і витриманим, особливо у разі зустрічної агресії або хамства.

Таким чином здійснений нами теоретичний аналіз сутності та особливостей процесу підготовки до професійної адаптації майбутніх правоохоронців у вищих навчальних закладах МВС України дозволив нам узагальнити підходи до характеристики *професійної адаптації майбутнього*

правоохоронця як до складного динамічного утворення, яке має розгорнені тимчасові характеристики, протікає в умовах вищого навчального закладу МВС України під впливом особливих педагогічних умов; передбачає формування індивідуально-психологічних особливостей майбутніх правоохоронців (мотиваційних, когнітивних, емоційно-вольових та комунікативних) і дозволяє без тривалих внутрішніх і зовнішніх конфліктів (при збереженні психічного і фізичного здоров'я) адаптуватися до умов майбутньої правоохоронної діяльності.

Література

1. **Дуфенюк О. М.** Недоліки юридичної термінології у галузі нормативного регулювання правоохоронної діяльності / О. М. Дуфенюк // Проблеми української термінології. – Львів : Національний університет „Львівська політехніка”, 2006. – № 559. – С. 138 – 140.
2. **Енциклопедія освіти** / [головний ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком. Інтер, 2008. – 1040 с. – (Акад. пед. наук України).
3. **Моляко В. О.** Творча діяльність в ускладнених умовах: науково-метод. посіб. / [Моляко В. О., Коваленко А. Б., Мойсеєнко Л. А. та ін.]; за заг. ред. В. О. Моляко. – К., 2007. – 308 с.
4. **Ничкало Н. Г.** Адаптація професійна / Н. Г. Ничкало // Енциклопедія сучасної України. – К., 2001. – Т. 1. – С. 179 – 180.

Tsarev O. D.

Especially to prepare for professional integration of future law enforcement

The article describes the features for the professional training of law enforcement officers in the adaptation of future higher education MIA. Summarizes the approaches to the characterization of professional adaptation of the Rights of the future as a complex dynamic of education.

Key words: adaptation, future law enforcement, training, professional adaptation.

Відомості про автора

Царьов Олександр Дмитрович – викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. Основні наукові інтереси зосереджені навколо проблематики професійної адаптації майбутніх правоохоронців.